

Het eerste jaar voorbij...

‘Alles in mijn leven is zo nauw verweven met Laura’

Laura Møhlmann - de Grijs overleed op 19 september 2010 op 60-jarige leeftijd aan de gevolgen van acute leukemie. Met het verlies van zijn vrouw én muze viel voor schilder Rob Møhlmann de zin om te schilderen weg.

Hoe gaat het met je?

‘Toen Laura er nog was schilderde ik met een ijzeren discipline, zeven dagen in de week en acht uur per dag. Schilder zijn is geen beroep maar een roeping, waaraan ik mij niet anders dan volledig kon wijden. Toen Laura overleed werd dat allemaal zinloos. Zij was mijn vrouw, maar ook mijn muze. Het publiek kon mijn werk wel mooi vinden, maar dat was niet genoeg. Ik deed het voor haar. Laura was degene die ik al 33 jaar met mijn werk verbaasde, voor haar maakte ik mooie dingen. Ook werd ik besprongen door de betrekkelijkheid van het bestaan. Het leven is zo broos, degene die je liefhebt kan zomaar wegvallen en je kunt zelf zomaar de volgende zijn die wegvalt. Wat heeft alles voor zin? Het leven is zinloos, daar ben ik van overtuigd; ik geloof ook niet in een god. Maar je kunt het wel zin géven, natuurlijk. Ik zag dat alleen niet meer.’

‘Alles is relatief, wie zijn wij in het geheel der dingen? Wat betekent ons bestaan, wat hebben wij in te brengen als je ziet hoe klein ons aandeel is ten opzichte van de tijd? Wij maken ons druk, maar hoelang wordt geweten wat je allemaal hebt gedaan? Misschien 300 jaar, als je althans een succesvol kunstenaar bent? En wat is dat dan ten opzichte van de zee van tijd?’

‘Ik kon dus niet meer schilderen, maar wel schrijven, merkte ik. Tekstflarden, kleine gedichten over wat ik voelde en wat ik meemaakte. Ik heb twee jaar geschreven en twee dichtbundels uitgegeven in eigen beheer. Verder was er genoeg te doen: Laura en ik hebben samen een museum opgericht, eerst in Venhuizen en later in Appingedam. Dat werk moest ook voortgaan. Na acht maanden heb ik een tentoonstelling ingericht met als thema *Mijn Muze*. Hiervoor vroeg ik al mijn vaste kunstenaars om hun muze uit te beelden. Bij de opening heb ik alle mensen die mij hebben bijgestaan een exemplaar gegeven van de eerste dichtbundel, getiteld *Logboek van Leegte*. Ik kreeg daar veel reacties op en uiteindelijk heb ik 200 gedichten en tekstflarden gebundeld in een boek *Gebroken blauw*.’

‘Ik ben een realist, schilder van stillevens. Veel mensen maakten zich zorgen om mij omdat ik niet meer schilderde en brachten mij klein geschenkjes - zoals een mooi oud doosje en een gemummificeerd vleermuisje - in de hoop dat het mij zou inspireren om het penseel weer op te pakken. Op een gegeven moment ging ik mijn atelier opruimen en vond een versteende vrucht van een varken. Het is een gestorven foetus, maar het wonderlijke is dat het lijkt alsof het zich wil oprichten. Zo voelde ik me ook: ik wilde me, ondanks alles, toch boven de dood uit oprichten. Als schilder, maar ook als mens. Ik heb het geschilderd en het schilderij *Resurrectie* genoemd. Daarna heb ik het schilderij *Gebroken blauw* gemaakt, een reproductie geschilderd van een tekening die ik in 1978 van Laura had gemaakt, met een blauwe bokaal die we samen hadden gekocht en die ik vlak na Laura's dood gebroken aantrof op de grond. Wie goed kijkt

ziet in het schilderij als spiegeling mijn eigen portret. Dit was het moeilijkste dat ik ooit heb gedaan. Ik voelde een enorme gedrevenheid om het helemaal goed te laten lukken. Het moest ook lukken, want ik wilde een eerbetoon maken aan Laura. Maar het was ook belangrijk voor mijn eigen gevoel: dat ik nog bestond als schilder.

Daarna heb ik een aantal schilderijen afgemaakt die nog in mijn atelier stonden als probleemgevallen: oud schildersleed, zullen we maar zeggen. Dat gevoel, dat ik het nog kon en dat ik afgemaakt had wat was blijven liggen, is heel belangrijk geweest.'

'Op dit moment schilder ik niet. Maar dat heeft een andere reden: het is moeilijk om de balans te vinden tussen het werk voor het museum en het schilderen. Ik kan niet een paar uurtjes schilderen en dan een paar uurtjes in het museum werken. Ik heb voor het schilderen echt een lege ruimte van tijd nodig. Het werk voor het museum bestaat uit vele kleine klusjes, schrijven, telefoneren, kunstenaars en klanten ontvangen, allemaal dingen die het schilderen zouden onderbreken. Ik moet er nog over nadenken hoe ik daar structuur in aan kan brengen. Dat is wel lastig. Ik merk dat iedereen me graag wil helpen, maar dit is iets waar ik echt alleen uit moet komen. En ook daarin mis ik Laura: we hebben dit samen opgebouwd, we konden samen dingen bedenken en besluiten nemen, en nu doe ik dat alleen. Laura deed heel veel werk voor het museum. Doordat zij er was, kon ik me ongestoord aan het schilderen wijden.'

Wat vond je het moeilijkst in het begin, en wat nu?

'Het leven is zo gekanteld dat alles anders is. Het moeilijkst vond ik dat ik haar elke keer nog verwachtte. Dan kwam ik thuis en dan dacht ik: "Ze zit binnen", maar dan was ze er niet... Dat was elke keer weer een schok, elke keer dat besef dat ze voor eeuwig weg is. Ik heb veel van haar spullen bewaard, die liggen er nog zoals ze er lagen. Zo kom ik haar vaak tegen, dat is fijn. Dat zijn de bewijzen van haar bestaan, zou ik me daar van willen ontdoen? Het is niet zo dat ik haar spullen heilig heb verklaard, ik ruim ook wel eens wat op. Daarbij maak ik wel onderscheid, uiteindelijk zullen de dingen die écht van haar waren overblijven. Wat ze teweeg heeft gebracht zal altijd blijven bestaan.'

Is er iets dat je achteraf graag anders had willen doen?

'Ik kan niet zeggen dat ik iets anders had willen doen. Maar het traject van chemokuren en behandelingen vond ik heel heftig. Je stapt daar na de fatale diagnose in, je kunt bijna niet anders: als we niks zouden doen was Laura's prognose een half jaar en nu heeft ze nog anderhalf jaar geleefd. Maar het was heftig. Ze was erg ziek van de chemokuren, ze verloor haar haar en haar tanden moesten getrokken worden vanwege infectiegevaar. Allemaal niet van belang als het gaat om het in leven blijven, maar wel zeer ingrijpend. Ik denk nu wel eens: zou ik dat ervoor over hebben als ik die diagnose had?

Maar ik ben niet in die positie, je weet niet hoe je je zult voelen op zo'n moment. Je weet ook niet hoe je aan het leven hangt als je voor die keuze staat. Laura had ook twee dochters, voor wie je je ook verantwoordelijk blijft voelen. Ze is ijzersterk gebleven en tot het laatst toe ook betrokken bij ons museum.'

Wat heeft Laura voor je betekend, wat heb je van haar geleerd?

'Laura keek over mijn schouder mee als ik schilderde. Ze had een goed oog voor symmetrie en gaf soms aanwijzingen. Als iemand zo met liefde meekijkt voel je je gesteund in je werk. "Roem stelt geen reet voor", zeg ik altijd. Het is niets, vluchtig. Het zijn de schouderklopjes

die je krijgt van Jan en alleman. Oppervlakkig. Daar heb je dus niets aan. Erkenning is wel belangrijk, dan wordt je vakmanschap gezien. Laura gaf mij die erkenning. We leerden elkaar kennen op een lerarenopleiding. Na zes weken zijn we van de opleiding afgegaan, bijna meteen gaan samenwonen en sindsdien waren we onafscheidelijk. Laura herkende de kunstenaar in mij en heeft haar leven in dienst gesteld van mijn kunstenaarschap. Ze heeft jarenlang de kost verdiend met werk dat ze niet echt leuk vond, zodat ik kon schilderen. Het museum deden we samen, zo was ze met heel mijn bestaan verweven. En verder was Laura rechtuit en eerlijk op een vriendelijke manier. Ik kom uit een groot gezin en bij ons was er toch wel een beetje een cultuur van leugentjes om bestwil en niet helemaal open zijn. Sommige dingen werden dan maar verzwegen. Dat Laura in gevoelszaken gewoon zei wat ze meende, was nieuw voor mij. “Zo kan en mag het ook”, dacht ik en zo leef ik nu ook.’

Hoe kijk je terug op de uitvaart?

‘Wij hebben de uitvaart in kleine kring gehouden. Alleen met familie en de vrijwilligers van het museum. Alle andere mensen heb ik een rouwkaart gestuurd met Laura’s verhaal en hoe we afscheid hebben genomen. Laura lag in het voorhuis opgebaard en het afscheid hebben we in het museum gehouden. Er is geen verbinding tussen het voorhuis en het museum, dus moesten we op de avond van tevoren met Laura op een karretje buitenom over het klinkerlaantje naar achteren. Om dat gedoe moesten we lachen, daar had Laura vast ook om gelachen. Ik heb gesproken en dat vond ik heel moeilijk. We hebben haar lievelingsmuziek gedraaid en daarna hebben we haar hier begraven in Appingedam. Dat was zwaar.’

Heb je een speciale plaats om te herdenken?

‘Ik kom niet zo vaak bij het graf, daar vind ik niet zoveel eerlijk gezegd. Ik ben nog steeds aan het nadenken wat er op haar graf moet komen: wat zou een geschikt monument zijn? Intussen heb ik wel andere monumenten voor haar opgericht: het boekje en het schilderij *Gebroken blauw*. Ook heb ik het laantje naar het museum het “Lauralaantje” genoemd en in het museum een herdenkingshoekje voor haar ingericht. Als laatste heb ik twee opgezette raven in het museum geplaatst: dat was ons lievelingsdier, aan hun houdingen kun je niet zien of ze opvliegen of net landen.’

Wat heb je op haar verjaardag gedaan?

‘Haar verjaardag en sterfdag zijn de dagen waarop de rouw jarig is. Ik heb wel weet van die dagen natuurlijk, maar besteed er niet veel aandacht aan. Je kunt niet plannen dat je iemand op een speciale dag zult herdenken. Ik hoor wel eens van mensen die helemaal naar zo’n dag toeleven, maar voor mij werkt dat niet zo. Ik ben op andere momenten uit mijn doen, merk ik.’

Wat voor soort steun ervaar je als het meest troostend?

‘Ik kreeg wel heel veel aandacht, maar ik weet niet of me dat nou tot steun was. Je moet het toch alleen doen. Mijn verdriet nam er niet door af, bedoel ik. Maar wat ik wel opmerkelijk vond: in al die aandacht klonk iets door van hoe God de mens misschien bedoeld heeft. Ik heb mensen als eerlijk en oprecht en geïnteresseerd ervaren. Mensen waren open, je weet op zulke momenten goed met wie je van doen hebt. De lagen en maskers waarachter veel mensen zich tijdens de waan van de dag verschuilen, zijn dan even weg. Dat is toch hoopvol, het is slecht gesteld met het menselijk gedrag in het algemeen en dit zijn dan toch lichtpuntjes, vind ik.

Dat vond ik mooi om te ervaren, maar het is tegelijk wrang dat je eerst zo'n groot verlies moet lijden om dat mee te mogen maken.'

Van wie heb je het meeste steun ontvangen?

'Er waren veel mensen om ons heen, en het was ook wel eens lastig om te kiezen met wie we alles wilden delen, ook in de periode rond Laura's ziekte. Maar de vrijwilligers van het museum hebben heel veel betekend. Zij hielden het museum open en leefden van dichtbij met ons mee. Die zijn me heel dierbaar.'

Hoe ziet je toekomst eruit?

'Je wereld stort in, maar toch blijf je bestaan. Het is evenzeer troostend als onthutsend dat je kunt leven zonder degene die je liefhad. Ik denk dat ik door het museum, dat ons beider passie was, overeind gebleven ben. Het schilderen kon stilvallen, maar als ik niks aan het museum had gedaan was alles uit elkaar geklapt. De zorg om het voortbestaan heeft me dus op de been gehouden. Daardoor zag ik in de verte het leven weer en zag ik ook wel weer uitdagingen. Tegelijkertijd ben ik op een andere manier gaan beseffen dat alles relatief is. Als kunstenaar denk je soms dat jij alleen het enig juiste werk kan maken. Maar door het werk voor het museum zie ik dat heel veel anderen ook op ongelofelijke en ontroerende wijze prachtige dingen maken. Als ik dus een stapje terug doe als schilder, zie ik dat er nog steeds voldoende moois wordt gemaakt. Die schoonheid kan ik dus delen: anderen laten genieten van alles wat mooi is door het museum, maar ook het besef dat anderen dan ik óók mooie dingen kunnen maken. Alles is relatief: zo is kunst niet voor eeuwig. Maar dat neemt niet weg dat het wel degelijk waardevol is voor de kleine momenten van geluk. Want het gaat om een moment van ontroering, van rust en van genieten.'

'Ik worstel nog wel met het principe van alles of niks: met alles wat je aanpakt moet je toch gaan tot het uiterste, vind ik. Ik heb heel lang gedacht dat ik een keuze moest maken tussen het museum of het schilderen. Maar langzamerhand begin ik te geloven dat ik een manier moet kunnen vinden om beide te combineren. Sinds kort is er een nieuwe liefde in mijn leven. Zij kwam zomaar op mijn pad, dat geeft weer een nieuwe dimensie aan mijn bestaan. Ik ben blij dat Laura in deze relatie geen taboe is. Dat zou ook niet kunnen: alles in mijn leven is zo nauw verweven met Laura...'

Heb je tips voor andere mensen?

'Na een overlijden krijg je soms heel goedbedoelde nonsens over je heen. Mijn tip zou zijn: "Laat dat van je af glijden, erger je daar niet aan." Het gaat om de bedoeling, om de zorg en de aandacht die ervan uitgaat. Als je dat snapt, kun je die welgemeende onzin met enige mildheid bezien. Het is toch een teken dat er iets goeds in de mens zit.'